سەربەستبوون لە بەرهەڵستکاری .. فریدریک نیتچە

وەرگێڕانی لە ئینگلیزییەوە: سۆران ئازاد

سەربەستبوون لە بەرهەڵستکاری و ڕۆشنگەربوون سەبارەت بە بەرهەڵستکاری – کێ ناڵێت لەوەیان□دا قەرزداری نەخۆشییە درێژخایەنەکەم نیم! ئەو کێشەیە ئاڵۆزترە لەوەی دەردەکەوێت: دەبێت لە بەهێزی و لە لاوازیدا ئەزموونت کرد بێت. ئەگەر شتێک هەبێت دژ بە نەخۆشی پێداگری لەسەر بکرێت ئەوەیە، کە خۆڕسکی ڕاستەقینەی چاکبوونەوە لە مر□قدا خۆڕسکی شەڕکردن لاواز دەکات.
نە دەتوانیت لێی دەرباز بیت، نە بەسەریدا زاڵ بیت، نە لێ هەڵبگەڕێیتەوە – هەموو شتێک ئازارت دەدات. خەڵک و شتەکان بێزارکەر دەبن، ئەزموونەکان هێرشت بۆ دەهێنن؛ بیرەوەری دەبێت بە زامێکی هەراسانکەر. نەخۆشی لە خۆیدا جۆرێکە لە بەرهەڵستکاری.

دژ بەوە کەسی نەخۆش تەنیا یەک چارەسەری هەیە. من پێی دەڵێم چارەنووسخوازیی ڕووسی. نموونەی ئەو چارەنووسخوازییە بێ یاخیبوونە سەربازی ڕووسییە، کە لە کاتی دۆزینەوەی کەمینێکی ترسناک، خۆی لەناو بەفردا پاڵ دەخات. لەوە زیاتر هیچ شتێکی تر پەسەند ناکات، نە هیچ شتێکی تر وەردەگرێت و نە دەیدات، بە تەواوەتی هیچ کاردانەوەیەکی نا بێت.

ئەو چارەنووسخوازییە هەمیشە نەترسان نییە لە مردن، بەڵکو لە ترسناکترین هەلومەرجدا دەتوانێت بە کەمکردنەوە و دامرکاندنەوەی مێتابۆڵیزم، جۆرە ویستێک بۆ سڕبوون، ژیان بپارێزێت. بە هەڵگرتنی هەمان لۆگیک بۆ چەند هەنگاوێک بەرەو پێشەوە، دەگەین بە دەروێش، کە بە هەفتە لەنێو گۆڕێکدا دەخەوێت.

چونکە خۆت زۆر زوو بە کار دەهێنیت ئەگەر بە خێرایی هەر جۆرە کاردانەوەیەکت هەبێت: ئەوە لۆگیکەکەیە. هیچ شتێک هێندەی کاریگەرییەکانی بەرهەڵستکاری سەرتاپات ناسووتێنێت. توڕەبوون، هەر جۆرە ناسکییەکی ناهۆشمەندانە، بێ دەستەڵاتبوون لە ئاست تۆڵەکردنەوە، تینوویەتی تۆڵەکردنەوە، هەر جۆرە ژەهر تێکەڵکردنێکی تر- هەر جۆرە کاردانەوەیەکی جیاوازتر لەوانە هێندە زیانبەخش نین بۆ کەسی شەکەت: ئەو جۆرە کاریگەریانە لکاون بە خێرا بەکارهێنانی

وزەی دەمار، زیادبوونی دەردانەی زیانبەخشەکانی جەستە، بۆ نموونە، لە زراوەوە بۆ گەدە. لە پێش هەموویانەوە بەرهەڵستکاری بۆ کەسی نەخۆش قەدەغەیە- ئەوە خراپە تایبەتەکەیە- کە بەداخەوەش هەرە سرووشتیترین ئارەزووشیانە.

فیسیۆلۆجیستی مەزن (بوودا) زۆر بە باشی لەوە تێگەیشتبوو. ئایینەکەی ئەو باشترە پێی بگوترێت جۆرێک لە پاقژی تا ئەوەی سەرلەشێواوانە لەگەڵ دیاردەی بە بەزەییی وەک مەسیحیەت لێی بەواندرێت. کاریگەریێتیەکەی لە سەرکەوتن بەسەر بەرهەڵستکاریدا مەرجدار کراوە. سەربەستکردنی گیان لەوەدا یەکەم هەنگاوی باشبوونەوەیە. "دوژمنداریی بە دوژمنداریی کۆتایی نایەت؛ بە هاوڕێیەتی دوژمنداری کۆتایی پێ دێت." ئەو وشانە لە سەرەتای وانەکانی (بوودا)دا هاتوون. ئەوەی لێرەدا قسە دەکات ڕەوشت نییە؛ ئەوەی لێرەدا قسە دەکات فیسیۆلۆجییە.

بەرهەڵستکاری لە لاوازیدا لە دایک دەبێت و زیانبەخشترینیشە بە لاوازەکان خۆیان. بە پێچەوانەشەوە، لە سرووشتێکی دەوڵەمەندا، هەستێکی ناپێویستیە: زاڵبوون بەسەر ئەو هەستە لە ڕاستیدا دەوڵەمەندبوون دەسەلمێنێت. هەر کەسێک بزانێت چەندە فەلسەفەی من دژ بە بریندارکردنەوە و کینەیە، تەنانەت لەناو وانەی "ویستی سەربەست" – شەڕکردن دژ بە مەسیحیەت یەکێکە لەو حاڵەتانە- تێدەگات بۆچی ئەو خاڵە، دڵنیایە خۆڕسکییەکەم لە کرداردا، لە هەڵسوکەوتی خۆمدا دەخەمڵێوو. لە ماوەکانی پووککانەوەمدا، ئەو هەستانەم وەک زیانبەخش دەبینی و لە خۆمم قەدەغە کردن؛ هەر کە ژیانم گەشاوەتر بوو، ئەو هەستانەم وەک نزمییەک دەبینی و لە خۆمم قەدەغە کردن. ئەو چارەنووسخوازییە ڕووسییە، کە خستمەڕوو، چەندین ساڵە بە هەموو دۆخەکان، شوێنەکان، ماڵەکان و کۆمەڵگە نەخوازراوەکان پێیەوەوم کردووە، کە بە ڕێکەوت بەریان کەوتووم: باشتر بوو لەوەی بیانگۆڕم، لەو هەستەی کە دەکرا وانەبێت – لە یاخیبوون لە ئاستیاندا.

هەر جۆرە بێزارکردنەکی من لەو چارەنووسخوازییە، هەر بە ئاگاهێنانەوەیەکی من بە فشار، ڕەوشتیانە منی هەراسان کردووە- و لە ڕاستیشدا هەموو کاتەکانیش لە ڕووی ڕەوشتەوە ترسناک بووە.
پەسەندکردنی خۆت وەک ئەوەی چارەنووس بێت، نەک خۆزگەخواستن بەوەی "جیاواز" بیت – ئەوەیان لەو دۆخانەدا لە خۆیدا هۆشمەندییەکی گەورەیە.

سەرنجێک

ئەو پارچە نووسینە بەشێکە لە پەرتووکی (ئێکەی هۆمۆ)، کە (نیتچە) لەبارەی ژیان و کارە فەلسەفییەکانی خۆی نووسیویەتی. لەبەر گرنگی و قووڵیی پەیامەکە، بەشێوەیەکی کاتی و بە ئێستا ئەو بەشەیانم بە شایستەی بڵاوکردنەوە بە جیا بینی.

سەرچاوە:

Nietzsche, Friedrich (1898). On the Genealogy of Morals and Ecce Homo. Translated by Walter Kaufmann. VINTAGE BOOKS (1989). p. 229-231

“گۆڕان” فەشەلی هێنا، یان لە نسکۆی کاتییدایە؟ … کامیار سابیر

گۆڕان، لەسەر حیسابی ناڕەزایەتییەکانی خەڵکی کوردستان، توانیی ببێت بە هێزێکی گەورەی سیاسیی و داینەمیکێکی گەورە بە سیاسەت بدات، بەڵام تەمەنی سیاسیی لە ماوەی کەمتر لە ١٠ ساڵدا، بەرەو کۆتایی دەچێت. هەڵکشانە سیاسیی و دابەزینە سیاسییەکەی، زۆر بە خێرایی بوو. ئەم هێزە پشتی بە کاریزمایەکی شاخ بەستبوو کە خۆی لە نەوشیروان موصطەفادا-نم بەرجەستە کردبووەوە. بە مردنی ئەو، هێدیی هێدیی وەکو کێوی بەفر دەتوێتەوە و بەشێکی زۆری کادیرە تواوەکانی، دەچنەوە ناو یەکێتیی، یان دادەنیشن و ئەوەی ماویشن لە گردەکە، ئێستا رێک نوێنەرایەتیی چالاکترین و وەفادارترین لقی پارتیی دەکەن. ئەو جەماوەرەی بە دەوریشیەوە ماوە، لە سەرگەردانیی و بە روئییەییدا، هەر ماخڵانیەتی. لە هەموو تەمەنی سیاسیی پارتییدا، ئەوەندەی ئێستا لە دەرەوەی زەنی سەپەنراوی ٣١ی ئابەوە ، خەڵکی موعتەمەدی وەکو ئەم قیادە و کادیرانەی گۆڕانی نەبووە.

زۆرینەی رەهای ئەوانەی ئێستا رەخنە لە گۆڕانی لقی گردەکە دەگرن، بە تایبەت کادیر و قیادییە تەراوەکانی گۆڕان، ناوەرن و جورئەت ناکەن بچن بە لای کەشە سەرەکییەکەدا کە شەخصی نم خۆی، دیزاینەر،

ئەندازیار و رائیدی ئەم دۆخەیە کە گیرانی تێکەوتووە. تەنانەت، بەشێکی زۆری موناجاتی ئەمانە، ئەوەیە کە کارگێڕانی لقی گردەکە، لە ڕەبازی نم لایانداوە و پێچەوانەی ویستی ئەو، تیۆریثی دارایی و سیاسییان کردووە! ئایا بەڕاستیی ئەم زیزبووانەی گەلان، وەفادار و دڵسۆزترن بۆ نم، یان ئەمانەی ئێستا لە گردەکەن کە شەخصی نم، خۆی یەک بە یەک تەعیینیانی کردووە و ڕەئیی پێداون؟ ئایا دەکرێت، فەڵانی تەراو و فیساری ناشارەزایی لە گەلان، لە کوێکانی خۆی و لە پیاوەکانی خۆی بە ڕەبازەکەی، دڵسۆزتر بن(لە رووی سیاسیی، ثیۆریی، فیکریی و عەمەلییەوە، نم شتێکی نییە ناوی ڕەبازی لە بنرەت)؟ ئەوانەی دەرەوەی گەلان کە ئێستا ڕەنگە بە قەوارەیەکی سیاسیی نوێ خۆش دەکەن، هەموو وردەکارییەکانی تەوەگلانی شەخصی نم لەم تیۆریثە دارایی و سیاسییانە دەزانن، بەڵام جورئەت ناکەن، بیڵێن و لە پاڵ کراسەکەی عوثماندا(نم)، تەبریک و تەمجیدی ڕەح و گیانەکەی دەکەن، سیاسەت بە پۆپۆلیزم و بە موجامەلات دەکەن.

باشە، ئایا هەر بەڕاستیی، نم ئەو هەموو ساڵە لە ناو کۆمەڵگە و یەکێتییدا، نەیتوانیبێت چوار قائیدی لای کەم لاسایکەرەوە(لاسییکار) بە تێگەیاندنە سیاسیی و فیکرییەکانی(ئەگەر فیکری بۆ مانا مەعریفییە سیاسییەکە هەبێت) پەیدا بکات؟ ئەمە خەتای کێیە؟ نزیکەی ١٠ دانی ساڵی ڕەبەق لەسەردەمی کۆمپانیای "وشە"وە تا مردنی، بۆچی نەیتوانی، چەند (پیاوێک، خاتوونێک، ئەفەندییەک، ئوستاذ و کۆمبارسێک)ی سیاسیی دروست بکات و لاسایی خۆی بکەنەوە، لەو پرەنسیپ و ئاکارانەی کە خۆی و لایەنگرانی شانازیی پێوە دەکردن و دەکەن؟ ئەو هەمووە کادیرە سیاسیی و قائیدە سیاسییانە، بە ڕەشنبییر، بە مونەوەر و بە رابەری دەناسێنن، ئایا بۆچی نەیتوانی لای کەم چوار ڕەشنبییری سیاسیی، بە ستاندەردی گەڵانەکەی خۆی و لقە تازەکەی پارتیی(گردەکە)، دروست بکات و تەغذییەی ئەم سەرگەردانییە سیاسییەی ئەمڕۆی گەلان بکەن؟ ئایا هەموو ئەمانە خەتای کێیە؟

پیاوێک، بە ناوی قیادەکردنی ئۆپۆزسیۆنەوە، بە ناوی سیاسەتکردن بە خەڵکی ڕەشوڕووت، هەژارو کۆمەڕامەتەکانی کوردستانەوە، بەناوی گەڵانەوەی لای کۆمی مەرامەی سیاسیی و دابینکردنی لای کۆمی عەدالەتی کۆمەڵایەتیی، سەرەنجام لە ژێرەوە، خەریکی بیزنس بێت و لە دوای خۆی سەروەت و سامانە شەخصییە مەنقول و غەیر مەنقولەکانی بە صەدان میلیۆن دۆلار دەقەبەڕەنرەن، نابە بگوترە،من این لە کل هذا(ئەم هەموو شتەی لە کوێ بوو؟) ئیتر عەوام و حەماسییەکان، پێڵاو و جلە

مارکەکانیشیان دەکرد بە پەڵاو و پۆشاکی خاکیی و هەژارانە، لەکدا لەکدا نان و ماستاو خواردنەکانیان تەخشان دەکرد کە هەژارانە دەخوات، بەڵام ئەی بانکە شەخصییەکانی؟ کۆمپانیاکان و سەرمایە مەنقولە و غەیر مەنقولەکانی گردەکە و دەرەوەی گردەکە کە هەموویان لەلایەن کوڕەکانییەوە، تەوریث کران؟ بێگومان لە هەر شوێنێک، کەسێک لە پێنای سیاسەتەوە پارە و سامانی پێکەوە نا و لێیان نەپرسییەوە، ئەو شوێنە، ژینگەی گەندەڵییە(لێرە گردەکە مەبەستە)، گەندەڵییش لە سیاسیی و حیزبەکانەوە دەچێتە ناو سیستەمەوە و بە پێچەوانەیشەوە.

وێڕای ئەوەی نم، گۆڕان و قیادەکەی بەڕادەیەک جڵەو کردبوو کە کوڕەکانی و خزم و خێشەکانی، چۆنیان بوێت، تاوی بدەن؟ بە واتایەکی تر، حیزب، قیادە و قاعیدە، مۆڵگە، بارەگا و راگەیاندن، موڵک و سامانی شەخصیی و حیزبیی هەمووی بە تاپۆی ڕەش، بە کوڕەکانی گوازرانەوە. ئایا ئەمانە خەتای شوێنکەوتووانی نم-ن، یان خۆی ڕەنگڕێژی کردوون و بە ویست و وەصییەتی خۆی، بەڕێوە دەچن؟ کەس ناتوانێ نکوڵیی لەو حەقیقەتە بکات کە نم، هەرگیز نەیویستووە دەستکاریی ریشەیی ئەم سیستەمە چەتەگەرییەی کوردایەتیی بکات؟ هۆکارەکانی زۆرن، بەڵام گرینگترینیان ئەوەیە کە خۆی ئەولادی شەرعیی ئەم کوردایەتییەیە و بە دەڵێک (نووسیین دەڵێم، نەک قسەی شەفەهیی و قال و قیل) ڕەخنەی لێنەگرتووە. ئەصڵەن فیکر و دیدی سیاسیی نم لەم ئاقارەدا، نەک هەر روون نییە، بەڵکو روئییەیەکی شەفاف و جەرییئانەی بە قارون و طاغوتەکانی کوردایەتیی و ئەم فاشیزمە ئابوورییەی (ئابووریی چەتەگەریی کوردایەتیی) ئەم سیستەمە مافیاییەی هەرێمیش نەبووە و نییە. بە واتایەکی تر، تێکەڵەیەک بوو لە هەموو پۆپۆلیزمێکی (چەپ، ئیسلامیی، لیبراڵ، موحافیظکار، مۆدێرن، نەتەوەیی، نەژادیی، جارجار نیشتمانیی و...تاد) تێدا بوو.

بە پێچەوانەی هەموو ئەو نووسەر و ڕۆشنبییرانەی! بەیعەتیان بە نم دا، بە پێچەوانەی هەموو ئەو سیاسیی و ژۆرناڵیست و چالاکوانانەی کە پێیانوایە خیانەت لە ڕێبازی! نم کراوە، بە پێچەوانەی هەموو ئەو مەبە زۆرانەی دوای خورافەی سیاسیی و وەهمی کاریزمای کەسێک کەوتبوون، پێموایە نە خەتای قیادەی ئێستای گۆڕانە و نە خەتای کوڕەکانی “نم”یە، بەڵکو هەموو ئەمانە بە پلان، بە پیلان و بە بەرنامە داڕێژراون و سیستەمی بە بنەماڵەییکردن لە ناخ و هزری نم دا هەبووە، بەڵام جورئەتی نەکردووە تا خۆی لە ژیاندا بڵێت،

رایبگەیەنێت. بە پێچەوانەوە، لە ژێرەوە زۆر بە وردیی و بە کارامەییی کاری بۆ کردووە. بەشێکی زۆر لە قیادیی و کادیرەکانی گۆڕان، زۆر باش ئەمانە دەزانن، لە من باشتر وردەکارییەکانی دەزانن، بەڵام هێشتا چاویان لەوەیە پۆستێک وەرگرن و لە پەنای چوونە ناو حکومەتەوە، دەستیان لە پارەی کاشی ڕەیع گیر بێت. هەر کاتێکیش بەریان نەکەوت، ئیتر بەڵێبەڵەی ئەمانە دەست پێدەکات و تا رادەی ئەوەش دەڕوات کە سووکایەتیی بە گۆڕی ڕێکخەرەکەی پێشووشیان بکەن. بۆچی؟ چونکە کۆمەڵێ هەلپەرست و بەرژەوەندیخوازن، تەنیا و تەنیا، پارە و پۆست و خۆشگوزەرانیی خۆیان دەوێت، نە ئەهلی سیاسەتن و نە خاوەنی ئەو ویقارە سیاسییەن کە تەحەدای ئەم هەموو غەز و بەزەی پارەی ڕەیع و پارەی دزراوی خەڵکی کوردستان بکەن.

ئەو هەموو قیادییە پرۆکسییەی ناو گۆڕان کە وەلائی نەتەوەیی و سیلەی ڕەحمیان بە بارزانیی دەتوێننەوە، لە کوێوە هاتوون؟ مەگەر هەر هەموویان لە خوێندکارە هەرە گوێ ڕایەڵ و مەئمورە هەرە دەسەز و وەفادارەکانی نم، نەبوون و نیین؟ ئەم پیاو و ژنە زەلیل و موطیعانە بە بارزانیی، نیشانەی ئەوە نییە کە پێشتر و لە ئەریجنالدا، هەموویان لەبەردەم نم، زەلیل و موطیع و خادم بوونە و خاوەنی نەک ڕای خۆیان نەبوون، بەڵکو هەموویان بەیعەتیان دابوو بە ڕێکخەری گشتییەکەیان بە کوێ بیانبات و لێیانبخوڕێت، ئەوان عەبید و ئەجیری ئەون و سەریان پێوەی نییە. دەی کە فیکر و فەلسەفەی سیاسیی لە حیزبێکدا نەبێت، بە مردنی قائیدەکەیان(نم)، دوای بەرژەوەندیی پارە و پۆست دەکەون، بە شیعاراتی کوردایەتیی و بە بوقی نەتەوەییش، قان دەدرێن و بۆ ئەوەی ئەم پرۆکسیبوونەیشیان تەجەلا بکەن، پەنا بۆ ئەو پۆپۆلیزمە ڕەشۆکییە دەبەن کە قائیدی مەرحومیان(نم)، باوەڕی قووڵی بە کوردایەتیی، بە دەوڵەتی نەتەوەیی(ئەگەر لە کوێرە دێیەکیش بێت) و بە سەربەخۆیی ئابووریی هەبووە.

نم، یەک شتی هەبوو لە ژیانیدا، دەیتوانی شانازیی پێوە بکات، ئەویش ئەوەبوو ئەو پیاوە لە قەناعەت و پرەنیسیپی سیاسیدا ئەنتی هەژموونی ماڵی بارزانیی بوو. جا ئەوەی بوعدە ستراتیژییەکانی ئەو مەترسیانەی دەزانی یان فاکتەری تر بوون، ئەوە شتێکی ترە، بەڵام وەکو فاکت ئەمە بەشێک بوو لە مێژووی سیاسیی ئەو پیاوە. ئێستا ڕێک بە پێچەوانەوە قیادەی ئێستای گۆڕان، بە تەواویی بوونە بە پرۆ پارتیی، کەی ئێن ئێن و سایت و بڵاوکراوەکانی گۆڕان، لەوانەی پارتیی باشتر و چاکتر بۆ مەولای گەورەی کوردایەتیی و ویلایەتە

رەیعییە موخابەراتییەکەی پارتییدا هەڵدەدەن. سەرەنجام، ئەم دۆخەی گۆڕانی تێدایە، نەک هەر نسکۆیەکی کاتیی نییە و راست ناکرێتەوە، بەڵکو فەشەلێکی تەواو(فیاسکۆ Fiasco)ی سیاسەتی ئەو ئۆپۆزیسیۆنەیە کە شەخصی نم، رابەرایەتیی دەکرد! بە باوەڕی من، گۆڕان، جارێکی تر زیندوو نابێتەوە و هەرگیزاو هەرگیز ناگەڕێتەوە پێش چەند ساڵ لەمەوبەر، بەڵکو بە بچووکیی دەمێنێتەوە و وەکو هەر حیزبێکی تر، دووکانێکی سیاسیی دەبێت بۆ بیزنس و پارەپەیداکردن و خۆکاندیدکردن، بۆ ئەوەی بە حەلاواتەکانی پارەی رەیعی دزراو، بگەن. بە پێچەوانەوە، گۆڕان ئەوەندە دڵسۆزانە کار بۆ بەرنامەکانی پارتیی دەکات کە مەترسیی ئەوە هەیە لە هەڵبژاردنی ئایندەدا، بە دەیان هەزار دەنگی بۆ تەزویر بکەن و راستی بکەنەوە و وەکو مڵۆزم لەملا، خزمەت بەولا بکات.

ئەم باسە درێژەی هەیە…

کامیار سابیر

پەیکەری باوک لەنێوان سیاسی و ڕۆشنبیردا … نیهاد جامی

دنیای ڕاپەڕین سەرەتای خەونێک بوو کە بیرکردنەوە تیایدا ئازاد بێت، ئەوە سەرەتای دەرکەوتنی مۆدیلێکی نوێی رۆشنبیر بوو، کە وەک دەسەڵاتێک بۆ مەعریفە دەرکەوت، ئەو مۆدیلە نوێیەی رۆشنبیر لەو رۆژگارەدا زادەی دۆخی ڕاپەڕین بوو خەونی نەوەی نوێی وابەستەی خۆی دەکرد بەوەی دەیەوێت بیرکردنەوە ئازاد بێت، نەبینە پردێک بۆ لەدایکبوونی فاشیزم، بۆیە ئەو تێگەیشتنە بەهۆی ئەوەی لەو ڕۆژگارەدا سەخت بوو بخرێتە بەردەم دەسەڵاتێک کە سەرەتای هاتنە ناو ئەزموونی شاربوونی بوو، هێشتا لەناو قۆناغی شۆڕشگێریەتیدا بوو، بەڵام ئەوەی وایدەکرد شۆڕش مانایەکی نوێ بەژیان ببەخشێت ئەو هەناسە نوێیە بوو کە لەپاڵ گوتاری ناسیۆنالیستی ڕۆشنبیر دەیویست بانگەشە بۆ گوتارێکی تازەگەری بکات، ئەو دوو گوتارە دەیانتوانی بەشداری یەکتری بکەن لەپێناو ململانێی نێوان دەسەڵات و مەعریفەدا،

کە کرانەوەی ڕووبەڕووی کۆمەڵگای کوردیی دەکردەوە.

دەسەڵات نەیدەویست مەعریفە سنوری ئەو تەپەڕێنێت، مەعریفەش لەوەی ڕۆشنبیرەوە قسەی لەمەترسی بەردەوامی دیکتاتۆریەت دەکردەوە، ئەو ترسە هۆشداری دەدایە نەوەی نوێ، بەڵام نەوەیەک لەسنوری گروپی دەستەبژێری نوسەران و گەنجان تێنەدەپەڕی، چونکە پێویستی بەڕوونی سیماکانی بوو، بۆیە نەیدەتوانی لەڕێگەی وتاری فیکرییەوە خۆی ئاراستەی ئەو مانیفێستی تازەگەرییە بکات، ئەگەرچی تا ئەو ساتەوەختەش دەستبەرداری وتارەکان نەبوو، بەڵام دەشزانێت کاریگەرییەکە لەئاستێکی دەستەبژێریدایە، بۆیە بەدوای میکانیزمێکیتردا دەگەڕا تا ئەو کاریگەرییە بخولقێنێت، بۆ ئەو ڕێگەیەش ئاراستەکان زیاتر بەرەو تێکستی ئەدەبی وبەتایبەت شیعر و ڕۆمان هاتن، ئەوە دەرگایەکیتری کردەوە بەڕووی ئەو نەوە نوێیە تاوەکو لەڕێگەی تێکستەکانەوە دیالۆگ بخولقێنێت.

بۆ ئەوەی قسە لە ستراتیژی گوتاری تێکستی ئەدەبی بکەین، لێرەدا پێویستمان بەوە دەبێت لەسەر چەند هەوڵێک هەڵوەستە بکەین، تاوەکو سیماکانی ڕوانینەکانمان ڕوونتر بخەینە ڕوو، ئەوەش بەو مەبەستەیە تاوەکو بچینەوە سەر ڕۆڵی ڕۆشنبیر لەبەردەم دەسەڵاتدا، بەوەی ئاخۆ ئەو ململانێیەی مەعریفە لەگەڵ دەسەڵات بەکوێ گەشت و سیماکانی دەرکەوتنی چی بوون؟

بەر لەڕۆژگاری ڕاپەڕین، چیرۆکنووس شێرزاد حەسەن لەڕێگەی هەردوو کۆمەڵە چیرۆکی “تەنیایی” و “گوڵی ڕەش” وێنەی ڕەخنەیی ڕۆشنبیری خستبووە ڕوو، لەدنیایەک کە شتەکان دەکەونە نێو ئاستی ڕەخنە و ڕازی نەبوون، بەدوای ڕاپەڕین لەڕێگەی نۆڤلێتی “حەسار وسەگەکانی باوکم” وێنەیەکی بوێرانەی بەدوای ڕەخنەکانی حەمەی گوڵی ڕەش و کوڕەکەی چیرۆکی عیزرائیل و ئەمینی میم خستە ڕوو، کوڕی گەورەی حەسار خەون بەکوشتنی باوک دەبینێت، بەڵام تێدەگات کوشتنی باوک تراژیدیایەکی ئەخلاقی ڕووبەڕووی نەوەی نوێ دەکاتەوە، تا ئەو ساتە وەختە ئەمە نمونەیەکمان نیە لەگوتاری ڕۆشنبیر لەو تێکستە ڕوونتر سیماکانی خۆی خستبێتە ڕوو.
ئەو لەو تراژیدیا ئەخلاقییە تێدەگات بۆیە لەچیرۆکی “کەڵە کوڕان و ئاسکە کچان” ئەو خەونە دەچێتە ئاستی ڕەمزییەوە، کە بیرۆکەی کوشتن کوشتنی فیکری باوکە نەک جەستەی باوک، ئەو بیرۆکەیە دواتر لەلای چەندین چیرۆکنووس وەک کورتە چیرۆک دەرکەوت، کە هەندێکیان کۆپییەکی خراپی شێرزاد بوون لەوانە وەک لەدەرفەتی تریشدا ئاماژەم بە کردووە لەجۆری چیرۆکی “باوکم”ی فاروق هۆمەر کە شتێک نیە جگە

لەگواستنەوەی دیدی شەرزادی بۆ چیرۆک، بەڵام لەلای چیرۆکنووسێکی وەک عەتا محەمەد ڕووبەرێکی سەربەخۆ وەردەگرێت، کە ناچێتەوە سەر مانا شەرزادییەکەی، بەتایبەت لەکۆمەڵە چیرۆکی "پاشماوەی خێڵەکان" هەروەها چیرۆکی "یاسای قەفەزە بچکۆلەکان" ی دانا فایەق وێنەیەکیتری باوک بەرجەستە دەکات، کە پەیوەستە بە باوک لەخێزانی کوردیدا.
بەرزان فەرەج بەشانۆگەری "خەونە ترسناکەکانی یوسف" وێنەیەکی تر بە ململانێی نەوەکان دەبەخشێت، ئەگەرچی ئەم شانۆنامەیە لەئاستی ململانێی کارەکتەرەکان کاتێک بەدەوری ژنێک دەسوڕێتەوە، لەشانۆگەری "گەڕانەوە بەرەو ماڵ" ی هارۆلد بنتەر نزیکمان دەکاتەوە.

بەختیار عەلی دیارترین دەنگی نەوەی ڕاپەڕین، لەسەر ئاستی وتارو شیعر و ڕۆمان دەیەوێت وێنەیەکیتری دنیای نوێی ئێمە بنووسێتەوە، وتارەکانی دەرگایەکیتر دەکاتەوە بەرەو تێگەیشتنمان بە دیاردە گرنگەکانی دوای ڕاپەڕین، بەتایبەت لەبارەی فاشیزم و کۆچ و تازەگەری و دەسەڵات.

بەختیار هەر زوو درکی ئەو ڕاستییە دەکات تێکستی ئەدەبی کاریگەری لەسەر کۆمەڵگا دەبێت و ڕۆژە سەرەتاییەکانی ڕاپەڕین پێنج تێکستی شیعری بەناوی "گوناه و کەرنەڤاڵ" بڵاو دەکاتەوە، ئەو کۆمەڵە تێکستە شیعرییە وەک دنیابینییەکی نوێی ئەو دنیایە لەمان ڕوانی، ڕۆمانی "مەرگی تاقانەی دووەم" سەرەتای دەرکەوتنی توانای ئەو بوو وەک ڕۆمانووسێک، دواتر بەڕۆمانی "ئێوارەی پەروانە" ئەو وێنەی ترس و فانتازیایە بەڕووی نەوەیەک دەردەکەوێت، کە ڕۆمان دەبێتە ڕووبەرێکی سۆسیۆلۆژی بۆ خوێندنەوەی داهاتووی کۆمەڵگای نوێی ئێمە، ئەوە مەترسییەکە لەگەشەسەندنی هێزە دینییەکان و نەکرانەوەی کۆمەڵگای ئێمە بەسەر خۆیدا، ڕۆمانی "دواهەمین هەناری دنیا" نەک هەر وێنەیەکیتر دەبەخشێتە کۆمەڵگا، بەڵکو ئێمە لەناو دنیای تێکستەکە دنیای کوردی دەبینینەوە، بەختیار لەڕێگەی نووسینی ڕۆمانەوە ئامادەبوونی پەیوەندی ڕۆشنبیر بە کۆمەڵگا دەخولقێنێتەوە، پەیوەندییەک خاڵی نییە لەسەر هەڵوەستکردن و ڕوانینی جیاواز، ڕەنگە ئەوەیان پەیوەندی بەو باسەوە نەبێت، بۆیە لەداهاتوو هەوڵ دەدەین بگەڕێینەوە سەری.

فاروق سەرباری توێژینەوەکانی لەبواری فەلسەفەدا سەرەنجام باسی لەڕۆڵی ڕۆشنبیر کرد وەک زۆڵێک، بەوەی باوکی شەرعی ڕۆشنبیر بوونی نییە، ئەو گومانە کردنە لەڕاستیدا پەیوەست نەبوو بەوەزیفەی ڕۆشنبیر لەهەناوی کۆمەڵگا، هێندەی وابەستەی تێگەیشتنی فاروق بوو

لەکاری گروپگەلی وەهەموو جیاوازیەک وابەستەی جیاوازبوون نیە، ئەوەی پەیدا تەدەپەڕین وابەستەی سەرەتای تەگەیشتنی کاری گروپگەلی ئەو نووسەرانە بوو، ئەویش زوو درکی بە کاریگەرنەبوون دەکات و تەکستێکی شیعری دەنووسێت بەناوی "ئەفسووس من لەخۆرهەڵات نامرم" ئەو تەکستە سەرەتای ئەو دنیابینیەی ئەو بوو دواتر لەناو نووسینەکانیدا تیایدا قووڵ بۆوە.

ئەو تەکستانە چەندە ئیشکردنەوە ڕۆشنبیر بوو وەک مۆدیلێکی نوێی ناو ژیانی فەرهەنگی ئێمە لەهەمان کاتدا زەمینەی بۆ گوتارێکی نوێ خوڵقاند، بەوەی شکاندنی پەیکەری باوکی سیاسی خەونی ڕۆشنبیرە، بەڵام ئەو گوتارە بۆ ڕۆشنبیر لەسەر زەوی واقیع وێنەیەکیترە، بەوەی مەرگی هەر کارەکتەرێکی سیاسی لەوێنەی باوکەوە ئەوا ڕۆشنبیر کەوتەتە شینگێڕان بۆ باوک، ڕۆشنبیر لەمەرگی سیاسیەکدا دەخەش دەبێت كە باوکی نەکوشت، وەك کوێی گەورەی حەسار تەنیا خەونی بەکوشتنی بینی، ئەوەتا لەمەرگی باوکدا ئەگەر بیکوشتبا هەموو دەیانگوت "هەی باوك کوژ"

ڕۆشنبیپران كە دوای ڕاپەرین ویستیان لەوێنەی پیرۆزگەرایی باوك بدەن وەك سەرکردەی سیاسی وە تا وتارە پرسە ئامێزەکان و بە پیرۆزکردنەوەی باوك پەیمان دەدەن ئەوان لەدەرەوەی تیۆر هێشتا لەستایشی باوکن هەموو ئەو بیانوانەی دەووترێت "باوکە لە باوکانی تر نەدەچوو" ئەوە بۆ ئەندامانی گروپێکی سیاسیش ڕاستە سبەینێ لەمەرگی سەرکردەیەکدا بڵێن "سەرۆکی ئێمە لە هیچ سەرۆکێك نەدەچوو" لەئێستادا ڕۆشنبیران لەبەردەم گەڕانەوەی چەمکی پیرۆزگەران بۆ باوکی کوژراو ئەو باوکەی ئەوان نەیانتوانی بیکوژن و خۆی مرد، مردنێك ئێستا هەموو پرسە دەگێڕن بۆ ئەو مەرگە، بەڵام لەو پرسەیەدا دەبێت ئەو نەوە نوێیەش لەوان بپرسێت لەماوەی بیست و پێنج ساڵی ڕابردوو بۆ بەو هەموو وتارە فریوتان داین ئێمەتان کرد بەگژی باوکان و خۆشتان ستایشی باوك دەکەن، چەمکە دژەکانتان گێڕیەوە بە چەمکی ستایش. ئێوە کە ئومێدتان کرد بە نائومێدی ئێستا لەناو نائومێدی ئێمەدا چ ئومێدێك لەپرسەنامەکانتانە.

ئەو دەنگە دەشێت دەنگی نەوەیەکی نوێ بێت ئاراستەی ڕۆشنبیری بکات، بەڵام دیسان ئەوە ڕەوانبێژی زمانە دەیەوێت فریومان بدات، بۆ ئەوەی چیتر فریوونەخۆین بە گوتاری ڕۆشنبیر، وەک فریوخواردن بەگوتاری سیاسی، ئەوەی هەیە ئەو حەقیقەتەیە ڕۆشنبیر دەیویست باوک بکوژێت تا خۆی ببێتەوە بە باوک، شکاندنی پەیکەری باوک بۆ داتاشینی پەیکەری ڕۆشنبیرە وەک باوک.

دوو هۆنراوە … سەلام عومەر

بەیەکەوە ….

بەیەکەوە دەچینە مزگەوت
تۆ نوێژ بکە
منیش لەسەر تاتەکان جگەرەیەک دەکێشم
بەیەکەوە
خۆ بەمەیخانەیەکدا دەکەین
من دەخۆمەوە
تۆش سیواوکەکەت دەربێنە،
هەر بەیەکەوە دەچینە شەڕ
تۆ سێرە لە بێدینەکان و
منیش لە داعش ئاساکان دەگرم،
بەیەکەوە
دەست لە ناو دەست
خۆ بەمنداڵیماندا دەکەین
تۆ ئەیڕەقیب ئەزبەر دەکەی و
منیش قولهووەڵڵاهو ئەحەد
هەردووکمان
دەلەدە دەهێنین .

بەدیار منەوە …

بەدیار هاتنەوەی من
هەر بەدانیشتنەوە خەو دەتباتەوەو
هەندێ جاریش رادەچڵەکی
دوور نی□ هەرگیز نەگەڕێمەوە
تۆش نەمبینیەوەو
شەوێکی تریش

چاوت لە وەریندا بێ.

بەدیار هاتنەوەی من
بیر لە تەنیایی خۆت دەکەیەوە
لە ئایندەیەک
لەسەر سفرەکەت یەک پیاڵە چاو
یەک قاپ و کەوچک و
تەپڵەکی جگەرەکەش بە هەمیشە هەڵگریەوە.

بەدیار هاتنەوەی من
ملت شل دەبێ و کەزیەکانت شۆڕ دەبنەوە
دەترسی….
نیوەڕۆیان کەس لە دەرگا نەداو
ئێوارانیش دەرگا لە کەس نەکەیەوە
کارەباکەشت فیز بکاو
تاریکی
تەنیایت پێبکا لە ترس.

بەدیار هاتنەوەی من
سبەینێیەکی فێنک هەڵتدەستێنێ و
خامۆشی ماڵەکەت
برینی تەنیایت دەکولێنێتەوە
لە ژووری نوستن
کەتەنیا بەنم جێهێشتووە
دەنووی.

بەدیار هاتنەوەی من
رادەچڵەکی و
بەرامبەر وێنەی بوکێنیت کە هەردووکمانین
رادوەستی،
ماچێکی وشک

لە شووشەیەکی سارد دەکەی و
ترسی ئەوەت هەیە
هەرگیز ئامێزێکی گەرم
یان ماچێکی تەڕ
لە گەریلاکەت نەکەیەوە.

بەدیار هاتنەوەی من
گریان کۆڵت لێنادا
تەنیایی راتدەژێنێ.

سەلام عومەر

من نا ــــ تۆش نا … نوسینی: نەوال شەریف وەرگێڕانی: ئاری بابان

من نا
تۆش نا
هیج که سیك له م جه سته شەقار شەقارەی مندا
نیشتەجێ نیە، هیچ کەس
ته نیاقوڕی خۆشەویستی نەبێت،
کە بەتفی ئاسمان شێلدراوە
قوڕی کچە ئافسانەی ــــ لولیت ــــ
کە دەزگیرانی ئەهریمەنەو
هەرخۆشی بکوژێتی

فه نابوون..! … سه روه رکه ریم

زه مه ن نام نووسێته وه و،
ووشه کانمی پێ ئه زبه رناکرێ.
ده ریا له نقووم بوونی من ناگات !
باخچه پ□ێناسه ی بوونی پێناکرێ و..
ئاشنانی یه به هــه ناسه کانی ئاونگی به یان و،
ناسینی ڕه نگه کانی بیرچووه ته وه.
زاهــید جاویدانی عه شقیك بوو
به رله هــاتنی زه رده په ڕئاوا بوو.
گه ڕان به شوێن خه ونی سه رمه دیدا،
گه یشتن نی یه به ساته کانی ویساڵ و،
ناسینی توخبی ئاو له ساتی خنکاندا.!
گه یشتن نی یه به ناسینی سه راب.
پارانه وه ی شه وانی عارفی ته ریقه ت،
بێدادی مەخلوقێکی تەنیایەو،
ناگاته لای مه نزڵی مه عشوق.
هــه موو ووێنه کان تارمایین و،
زاکیره ی (با)ناناسنەوە..
بێ هــووده یه گه یشتن به خلودی ئه و
زناری فڕین ده میکه کڵۆم دراوه و،
عاشق ناگات به خه ونی سه رمه دی.
ته مه ناکردن بۆناسینی توخبی ئه و،
گه ڕانه بەشوێن سەرابدا و،
وونکردنی فیزیای ژیانه.
ماتماتیکی رووح پیناسه ناکرێ.!
تا سۆفیه ك خه ون به ژماره کانیه وه ببینێ.
عه شق ناسنامه ی تراویکەیەو،
ناچێته هــه ناسه کانی ئیرەمی ژیانەوە.
زەمەنێکی زۆرە ئەفسانەکانی عەشق فەنابوون.
ئیدی کەس گوێ بۆ حیکایەتەکانی ناگرێ.
لەم مەملەکەتی بەداهۆڵ بوونەدا،
ئەفسانەیەکی تر نانوسرێ ولەدایک نابێت.
خەونی گەڕانەوەی عەشق،
لەتۆبەی عارفێکی مەست دەچێت ،
دوای نوۆشینی مەی ژێوان بێتەوەو،

شەوانیش بگەڕیتەوە زادگای مەی نۆشی و،
تۆبەلە تۆبەی مەی نە نۆشی دەکات.

هـؤلە ندا

ئەفسانەی راستیەکان … ستار ئەحمەد

لە جەورا نوقمی گریانم…
لە واوەیلای بێدادیا،
تەمەن کێردی ستەمکارە،
لەگەڵا ساتا رۆحم دەبڕێ
ژیان وەك بروسكەی ناكاو..
لە هۆبەی دڵما دەسرەوێ
چاوەکانم حەز بە دیدەنی رۆژ ناکەن
نە ئاسمان.. سیمای جارانی پێوە دیارە
نە ئەم خاکەش.. لالەزاری پاکییو بێگەردی دەنوێنێ
زمانمان شەلالێ کوێرە
روو لە جەرگی ستەمدیدەو نەدار دەکا
هەرەس خولیای داڕوخانی
ئەم چەرخە نەگریسەی لە ئامێزە
ژیان.. تاڵ
هاوڕێ.. کۆتی هەڵسوکەوت
شەقام.. ئەژدیهای ژێر پێت
شار.. زبڵدانی مێژوو مەرگ
شەرابی کام بەهای ئینسانیەت
خۆزگەی مژدە بەخشو
هیوای فرێودراوی هاوخوێنم
لە توێی شیعرو
لە بادەی خەما بنۆشم
مەیلم لە کوشتنی خۆم
گۆشەگیری،

قەبرستانو
خەزانی پەڕەو پێنووسە
بەسەر جوانییەكاندا هەنگاو دەنێین،
لە درۆ دووفاقی
نیشتمانێكمان بۆ ئەفسانەی
سەر پەڕەو كتێبەكان
بە خوێنی نەدار كێشاوە
هەست بە داڕزانی ویژدان،
پووكانەوەی بەهای شیعرو
سڕینەوەی بەهاری راستیەكان دەكەم
هەموو شتێك
بوتڵێك خوێن..
بادەیەك ژەهر..
كاسەیەك زیندانو
نیشتمانێكی نوغرۆیە
هەنگاو رێگاكان دەسڕێتەوە
ئەنجام گەندەڵی ناخمان دەردەبڕێ
تنۆك.. تنۆك
عارەقەی شەرمەزاری
زادەی سەرخوانمان تەڕ دەكات
دانەی باران
چرۆی بەزەیی
كفنی بەفر
بێز لە بوونمان دەكەنەوە
هەر سەرای□ك..
دەرگای ماڵێكی پیاوچاك
قفڵی زاری پێنووسێكە
هەست بە مردنی خۆم
سووتانی جەرگ
نوشستی ویژدانو
ڵالبوونی زمانمان دەكەم
بە ترپەی دڵ خۆم دەپێچمەوە
لە ژوورەكەی خۆم
لە نێو مناڵەكانم
لە باخەڵی خێزانەكەمدا
خۆم بە غەریبو تەنیا دەزانم

ستار ئەحمەد

سەهیم عومەر خەلیفە بەداوی پاڵەوانێکدا دەگەڕێت

دەرهێنەری کورد، سەهیم عومەر خەلیفە، بۆ فیلمە نوێیەکەی بەداوی پاڵەوانێکدا دەگەڕێت، پاڵەوانەکەش دەبێت منداڵ بێت و خاوەن پێداویستی تایبەت بێت.

بڕیارە ئەو دەرهێنەرە کوردەی کورتەفیلمی "میسیی بەغدا" وەک فلمێکی درێژی سینەمایی بەرهەمبێنێت کە کارەکتەری سەرەکیی فیلمەکە منداڵێکی خاوەن پێداویستیی تایبەتە و تەنها قاچێکی هەیە.

مەرجە ئەو منداڵەی بیەوێت ئەو ڕۆڵە بگێڕێت، تەمەنی لە نێوان ٩ بۆ ١٢ ساڵ بێت و زمانی عەرەبی –شێوەزاری عێراقی- بە باشی بزانێت و خاوەن پێداویستی تایبەت بێت و تەنها یەک قاچی هەبێت.

"میسیی بەغدا" کورتەفیلمێکی دەرهێنەری کورد سەهیم عومەر خەلیفەیە، لە دوای وەرگرتنی 60 خەڵاتی جیهانی، بڕیارە وەک فیلمێکی درێژی سینەمایی بەرهەمبێت، بودجەی بەرهەمهێنانی لەلایەن بەلجیکاوە دابینکراوە.

ئەم بەرهەمە لە ساڵی 2012 بەرهەمهات و دەنگدانەوەیەکی جیهانیی هەبوو و بووە خاوەنی 60 خەڵات لە فێستیفاڵە سینەماییەکانی جیهاندا و یەکێک لە 10 کورتەفیلمەکانی کورتەلیستی فیلمە کاندیدکراوەکان بوو بۆ وەرگرتنی خەڵاتی ئۆسکار وەک باشترین کورتەفیلم.

فیلمەکە بووە هۆکار کە کارەکتەری سەرەکیی فیلمەکە چاوی بە لیۆنێل مێسی، یاریزانی یانەی بارسەلۆنای ئیسپانی و ئەستێرەی هەڵبژاردی ئەرجەنتین بکەوێت و دەزگایەکی بەریتانی هاوکاریی ماددی بۆ کۆکردەوە و لە ئێرانیش قاچێکی دەستکردی بۆ دروستکرا.

لە ساڵی 2017 بەڕێوەبەرایەتیی سینەما لە بەلجیکا، بودجەی بە نووسینەوەی سیناریۆی "میسیی بەغدا" بۆ فیلمێکی درێژ تەرخانکرد و بەم دوایییە بودجەی بەرهەمهێنانی فیلمەکەی تەرخانکرد کە ساڵانە تەنها پاڵپشتی شەش تا هەشت پڕۆژەی سینەمایی لەو وڵاتە دەکات.

دەرهێنەری فیلم لەگەڵ ستافی بەرهەمهێنانی ئامادەکاری بۆ بەرهەمهێنانی فیلمەکە دەکەن و بڕیارە لە دەستپێکی هاوینی ئەمساڵدا، لە بەلجیکاوە سەردانی باشووری کوردستان بکەن، بۆ دیاریکردنی لۆکەیشن و بەشێک لە ستافی فیلم و ئەکتەرەکان.
بڕیارە کاری وێنەگرتنی فیلمەکە لە دەستپێکی 2020 دەستپێبکات و سیناریۆی کورتەفیلمەکە درێژکراوەتەوە و ئەکتەری نوێ ڕۆڵی تێدا دەگێڕن.

"میسیی بەغدا" باس لە منداڵێک دەکات کە هەرچەند خاوەن پێداویستی تایبەتە، بەڵام حەز و خولیای بۆ یاریی تۆپی پێ هەیە و هەڵگری یاریزان لیۆنێل مێسییە.

ئەم بەرهەمە دەبێتە دووەم بەرهەمی درێژی سینەمایی خەلیفە لە دوای فیلمی درێژی سینەمایی "زاگرۆس" کە نۆ خەڵاتی لە فێستیڤاڵە سینەماییەکاندا بەدەستهێناوە، لەوانە خەڵاتی گەورەی 44مین خولی فێستیڤاڵی نێودەوڵەتیی فیلمی گێنت لە بەلجیکا.

ئەو دەرهێنەرە کوردە کە دانیشتووی وڵاتی بەلجیکایە، لەڕێگەی کورتە فیلمی "خاکی پاڵەوانان"، "میسیی بەغدا" و "نەچیرڤانی خراپ" زیاتر لە سەد خەڵاتی لە فێستیڤاڵە سینەماییەکاندا بەدەستهێناوە و دوو لە فیلمەکانی کاندیدی خەڵاتی ئۆسکار بوونە وەک باشترین کورتەفیلم و ئێستا یەکێکە لە ئەندامانی لێژنەی هەڵسەنگاندنی فیلمە لە ئەکادیمیای ئۆسکار و خاوەنی چەندین ریکۆردە لەسەر ئاستی کوردستان، عێراق و بەلجیکا لە رووی وەرگرتنی خەڵاتی سینەماییەوە.

*راگەیاندنی فیلمی سینەمایی "میسیی بەغدا"